Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

2. mai 2012*

Intellektuaalomand — Direktiiv 91/250/EMÜ — Arvutiprogrammide õiguskaitse — Artikli 1 lõige 2 ja artikli 5 lõige 3 — Kaitse ulatus — Otsene või muu protsessi teel loomine — Autoriõigusega kaitstud arvutiprogramm — Teise programmiga funktsioonide ülevõtmine ilma juurdepääsuta esimese programmi lähtekoodile — Esimese arvutiprogrammi objektkoodi dekompileerimine — Direktiiv 2001/29/EÜ — Autoriõigus ja sellega kaasnevad õigused infoühiskonnas — Artikli 2 punkt a — Arvutiprogrammi kasutusjuhend — Reprodutseerimine teises arvutiprogrammis — Autoriõiguse rikkumine — Tingimus — Kasutusjuhendi autori enda intellektuaalse loomingu väljendus

Kohtuasjas C-406/10,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel High Court of Justice (England & Wales), Chancery Divisioni (Ühendkuningriik) 2. augusti 2010. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 11. augustil 2010, menetluses

SAS Institute Inc,

versus

World Programming Ltd,

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president V. Skouris, kodade esimehed A. Tizzano, J. N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J.-C. Bonichot, A. Prechal, kohtunikud R. Silva de Lapuerta, K. Schiemann, G. Arestis (ettekandja), A. Ó Caoimh, L. Bay Larsen, M. Berger ja E. Jarašiūnas,

kohtujurist: Y. Bot,

kohtusekretär: vanemametnik L. Hewlett,

arvestades kirjalikus menetluses ja 21. septembri 2011. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

— SAS Institute Inc., esindajad: H. J. Carr, *QC*, ning *barrister* M. Hicks ja *barrister* J. Irvine,

— World Programming Ltd, esindajad: M. Howe, *QC*, ning *barrister* R. Onslow ja *barrister* I. Jamal, keda volitas *solicitor* A. Carter-Silk,

— Hispaania valitsus, esindaja: N. Díaz Abad,

* Kohtumenetluse keel: inglise.

— Soome valitsus, esindaja: H. Leppo,

— Ühendkuningriigi valitsus, esindajad: L. Seeboruth ja C. Murrell, keda abistas *barrister* S. Malynicz,

— Euroopa Komisjon, esindaja: J. Samnadda,

olles 29. novembri 2011. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab seda, kuidas tõlgendada nõukogu 14. mai 1991. aasta direktiivi 91/250/EMÜ arvutiprogrammide õiguskaitse kohta (EÜT L 122, lk 42; ELT eriväljaanne 17/01, lk 114) artikli 1 lõiget 2 ja artikli 5 lõiget 3 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas (EÜT L 167, lk 10; ELT eriväljaanne 17/01, lk 230) artikli 2 punkti a.

2 Taotlus esitati kohtuvaidluses SAS Institute Inc. (edaspidi „SAS Institute”) ja World Programming Ltd (edaspidi „WPL”) vahel seoses hagiga, mille SAS Institute esitas seetõttu, et rikuti tema autoriõigust tema andmebaasi arvutisüsteemi puudutavatele kasutusjuhenditele ja arvutiprogrammidele.

Õiguslik raamistik

Rahvusvahelised õigusnormid

3 Bernis 9. septembril 1886 allkirjastatud kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsiooni (Pariisi 24. juuli 1971. aasta leping) 28. septembril 1979. aastal muudetud redaktsiooni (edaspidi „Berni konventsioon”) artikli 2 lõikes 1 on sätestatud:

„Väljend „kirjandus- ja kunstiteosed” hõlmab igasuguseid tooteid kirjanduse […] valdkonnas, sõltumata selle väljendusviisist või -vormist […].”

4 Nõukogu 22. detsembri 1994. aasta otsusega 94/800/EÜ, mis käsitleb Euroopa Ühenduse nimel sõlmitavaid tema pädevusse kuuluvaid küsimusi puudutavaid kokkuleppeid, mis saavutati mitmepoolsete kaubandusläbirääkimiste Uruguay voorus (1986–1994) (EÜT L 336, lk 1; ELT eriväljaanne 11/21, lk 80), heaks kiidetud Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) asutamislepingu (Marrakechi leping) 1C lisaks oleva intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu (edaspidi „TRIPS-leping”) artiklis 9 on ette nähtud:

„1. „Liikmed järgivad Berni konventsiooni […] artikleid 1–21 ja selle lisa. […].

2. Autoriõiguse kaitse laieneb väljendustele, mitte aga ideedele, protsessidele, töömeetoditele või matemaatilistele mõistetele kui sellistele.”

5 TRIPS-lepingu artikli 10 lõikes 1 on sätestatud:

„Arvutiprogramme, kas lähtetekstina või objektkoodi näol, kaitstakse nagu kirjandusteoseid vastavalt Berni konventsioonile […].”

6 Genfis 20. detsembril 1996 allkirjastatud ja Euroopa Liidu suhtes 14. märtsil 2010 (ELT L 32, lk 1) jõustunud Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni (WIPO) autoriõiguse lepingu artikkel 2 on sõnastatud järgmiselt:

„Autoriõiguse kaitse laieneb väljendustele ja mitte ideedele, menetlustele, töömeetoditele või matemaatilistele mõistetele kui sellistele.”

7 Nimetatud lepingu artiklis 4 on sätestatud:

„Arvutiprogramme kaitstakse kui kirjandusteoseid Berni konventsiooni artikli 2 tähenduses. Sellist kaitset kohaldatakse arvutiprogrammide suhtes nende väljendusviisist või -vormist olenemata”.

Liidu õigusnormid

Direktiiv 91/250

8 Direktiivi 91/250 põhjendustes 3, 7, 8, 14, 15, 17, 18, 21 ja 23 on ette nähtud:

„(3) arvutiprogrammid etendavad paljudes tööstusvaldkondades järjest tähtsamat osa ja seega on arvutiprogrammide tehnoloogia ühenduse tööstuslikule arengule eluliselt tähtis;

[...]

(7) käesoleva direktiivi kohaldamisel hõlmab termin „arvutiprogramm” kõiki programme olenemata nende vormist, sealhulgas tarkvaras sisalduvaid programme; nimetatud termin hõlmab ka arvutiprogrammi väljatöötamisele eelnevat projekteerimist tingimusel, et ettevalmistav töö on oma olemuselt selline, et selle tulemuseks võib hilisemas etapis olla arvutiprogramm;

(8) kriteeriumid, mille põhjal otsustatakse, kas arvutiprogramm on algupärane töö, ei tohiks sisaldada programmi kvalitatiivseid või esteetilisi omadusi hindavaid katseid;

[…]

(14) vastavalt [põhimõttele, et autoriõigusega on kaitstud ainult arvutiprogrammile antud kuju,] ja kuivõrd loogika, algoritmide ja programmeerimiskeele puhul on tegemist ideede ja põhimõtetega, ei ole need ideed ja põhimõtted käesoleva direktiivi alusel kaitstud;

(15) liikmesriikide õigusnormide ja kohtuotsuste kohaselt ja vastavalt rahvusvahelistele autoriõigusekonventsioonidele tuleb selliste ideede ja põhimõtete väljendumist kaitsta autoriõigusega;

[…]

(17) autori ainuõigusel takistada tema töö loata reprodutseerimist peavad olema arvutiprogrammide puhul piiratud erandid, mis võimaldaksid kõnealuse programmi õiguslikult omandanud isikul teostada selle kasutamiseks tehniliselt vajalikku reprodutseerimist; see tähendab, et õiguspäraselt omandatud programmi koopia kasutamiseks vajalikku laadimist ja käivitamist ning programmi vigade parandamist ei või lepinguga keelata; konkreetsete lepingusätete puudumise korral, kaasa arvatud juhul, kui müüdud on programmi koopia, võib kõnealuse koopia õiguspäraselt omandanud isik teostada muid koopia või programmi kasutamiseks vajalikke toiminguid vastavalt programmi kavandatud otstarbele;

(18) kui isikul on õigus kasutada arvutiprogrammi, ei tohiks teda takistada teostamast toiminguid, mis on vajalikud selleks, et jälgida, uurida või katsetada programmi toimimist tingimusel, et sellised toimingud ei piira programmi autoriõigust;

[…]

(21) seepärast tuleb võtta arvesse, et reprodutseerimine ja tõlkimine programmi koopia kasutamise õigust omava isiku poolt või tema nimel on õiguspärane ja kooskõlas õiglase tavaga ainult neil piiritletud juhtudel ja seega ei ole selleks vaja õiguste omaniku luba;

[…]

(23) sellist erandit autori ainuõigustest ei või kasutada viisil, mis kahjustaks õiguste omaniku õigustatud huve või oleks vastuolus programmi tavapärase kasutamisega."

9 Direktiivi 91/250 artiklis 1 „Kaitse eesmärk" on sätestatud:

„1. Vastavalt käesoleva direktiivi sätetele kaitsevad liikmesriigid arvutiprogramme autoriõigusega kui kirjandusteoseid Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsiooni tähenduses. Käesoleva direktiivi kohaldamisel hõlmab termin „arvutiprogrammid" nende väljatöötamisele eelnevaid materjale.

2. Käesoleva direktiivi kohast kaitset kohaldatakse arvutiprogrammi kõigi avaldumisvormide suhtes. Arvutiprogrammi kõigi elementide, sealhulgas selle liideste aluseks olevad ideed ja põhimõtted ei ole kaitstud autoriõigusega käesoleva direktiivi alusel.

3. Arvutiprogramm on kaitstud, kui see on algupärane selles mõttes, et tegemist on autori enda intellektuaalse loominguga. Kaitse kohaldamise otsuse tegemisel ei kohaldata muid kriteeriume."

10 Kõnealuse direktiivi artikli 4 „Piiratud toimingud" punktides a ja b on ette nähtud:

„Arvestades artiklite 5 ja 6 sätteid, hõlmavad õiguste omaniku ainuõigused artikli 2 tähenduses õigust teostada või keelata järgmisi toiminguid:

a) arvutiprogrammi osaline või täielik ajutine või alaline reprodutseerimine mis tahes vahendite abil ja mis tahes vormis. Kui selline reprodutseerimine on vajalik arvutiprogrammi laadimiseks, kuvamiseks, käivitamiseks, edastamiseks või salvestamiseks, on nendeks toiminguteks vaja õiguste omaniku luba;

b) arvutiprogrammide tõlkimine, kohandamine, korrastamine või muul moel muutmine ja nende toimingute tulemuste reprodutseerimine, ilma et see piiraks programmi muutva isiku õigusi."

11 Direktiivi 91/250 artiklis 5, mis käsitleb erandeid piiratud toimingutest, on ette nähtud:

„1. Konkreetsete lepingutingimuste puudumisel ei ole artikli 4 punktides a ja b osutatud toiminguteks vaja õiguste omaniku luba, kui sellised toimingud on vajalikud selleks, et arvutiprogrammi õiguspäraselt omandanud isik saaks seda vastavalt tema otstarbele kasutada, kaasa arvatud selle vigade parandamiseks.

[…]

3. Isikul, kellel on õigus kasutada arvutiprogrammi koopiat, on õigus ilma õiguste omaniku loata jälgida, uurida ja katsetada programmi funktsioneerimist, et teha kindlaks programmi elementide aluseks olevad ideed ja põhimõtted, kui ta teeb seda selliste programmi laadimise, kuvamise, käivitamise, edastamise või salvestamise toimingute käigus, mille teostamise õigus tal on."

12 Selle direktiivi artiklis 6, mis puudutab dekompileerimist, on sätestatud:

„1. Õiguste omaniku luba ei nõuta, kui koodi reprodutseerimine ja selle vormi tõlkimine artikli 4 punktide a ja b tähenduses on vältimatu, et saada teavet, mis on vajalik sõltumatult loodud programmi ja teiste programmide koostalitusvõime saavutamiseks eeldusel, et täidetud on järgmised tingimused:

a) neid toiminguid teostab litsentsi omanik või mõni muu isik, kellel on õigus kasutada programmi koopiat, või seda teeb nende nimel vastavat luba omav isik;

b) koostalitusvõime saavutamiseks vajalik teave ei olnud punktis a nimetatud isikutele varem vabalt kättesaadav ja

c) selliste toimingute puhul piirdutakse selliste algupärase programmi osadega, mis on koostalitusvõime saavutamiseks vajalikud.

2. Lõike 1 sätete kohaldamisel saadud teavet ei või nimetatud sätete kohaselt:

a) kasutada muul otstarbel, kui sõltumatult loodud arvutiprogrammi koostalitusvõime saavutamiseks;

b) anda teistele, kui see ei ole vajalik sõltumatult loodud arvutiprogrammi koostalitusvõime saavutamiseks ega

c) kasutada oma väljundilt märkimisväärselt sarnase arvutiprogrammi väljatöötamiseks, tootmiseks või turustamiseks ega muudeks autoriõigusi rikkuvateks toiminguteks.

3. Vastavalt Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsiooni sätetele ei või käesoleva artikli sätteid tõlgendada viisil, mis võimaldaks seda kohaldada nii, et see kahjustaks põhjendamatult õiguste omaniku õigustatud huve või oleks vastuolus arvutiprogrammi tavapärase kasutamisega.”

13 Direktiivi 91/250 artikli 9 kohaselt ei piira selle direktiivi sätted muude õigusaktide sätete, näiteks patendiõigust, kaubamärke, kõlvatut konkurentsi, ametisaladusi, pooljuhttoodete kaitset ja lepinguõigust käsitlevate sätete kohaldamist. Kõik lepingutingimused, mis on vastuolus artikli 6 sätetega või artikli 5 lõigetes 2 ja 3 sätestatud eranditega, on õigustühised.

Direktiiv 2001/29

14 Vastavalt direktiivi 2001/29 põhjendusele 20 on selle direktiivi alus kõnealuses valdkonnas juba kehtivate direktiividega, eelkõige direktiiviga 91/250 ette nähtud põhimõtted ja eeskirjad. Direktiiv 2001/29 arendab neid põhimõtteid ja eeskirju edasi, seostades need infoühiskonnaga.

15 Direktiivi 2001/29 artiklis 1 on ette nähtud:

„1. Käesolev direktiiv käsitleb autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste õiguskaitset siseturu piires, rõhutades eelkõige infoühiskonna aspekti.

2. Välja arvatud artiklis 11 osutatud juhud, ei muuda ega mõjuta käesolev direktiiv mingil viisil ühenduse olemasolevaid sätteid järgmiste valdkondade kohta:

a) arvutiprogrammide õiguskaitse;

[…]”.

16 Direktiivi 2001/29 artikli 2 punktis a on sätestatud:

„Liikmesriigid näevad ette, et ainuõigus lubada või keelata otsest või kaudset ajutist või alalist reprodutseerimist mis tahes viisil või vormis, osaliselt või täielikult, on:

a) autoritel nende teoste osas; […].”

Siseriiklikud õigusnormid

17 Direktiivid 91/250 ja 2001/29 võeti siseriiklikku õiguskorda üle Copyright, Designs and Patents Act 1988-ga (1988. aasta autoriõiguse, tööstusdisaini ja patendiseadus), mida on muudetud Copyright (Computer Programs) Regulations 1992-ga (1992. aasta autoriõiguse (arvutiprogrammid) määrused) ja Copyright and Related Rights Regulations 2003-ga (2003. aasta autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste määrused) (edaspidi „1988. aasta seadus”).

18 1988. aasta seaduse artikli 1 lõike 1 punktis a on sätestatud, et autoriõigus on omandiõigus, mis tekib originaalsetele kirjandus-, draama-, muusika- või kunstiteostele. Kõnealuse seaduse artikli 3 lõike 1 punktide a–d kohaselt on „kirjandusteos” mis tahes teos – välja arvatud draama- või muusikateos –, mis on kirjutatud või mida on räägitud või lauldud; eelkõige tabel või muu kompilatsioon kui andmebaas, arvutiprogramm, arvutiprogrammi väljatöötamisele eelnevad materjalid ja andmebaas.

19 Kõnealuse seaduse artikli 16 lõike 1 punktis a on sätestatud, et isikul, kellele kuulub autoriõigus teosele, on ainuõigus teost kopeerida.

20 1988. aasta seaduse artikli 16 lõike 3 punktide a ja b kohaselt kehtib teost puudutava autoriõigusega ette nähtud toimingute piirang tervikteosele või selle mis tahes olulisele osale, olgu need toimingud otsesed või kaudsed.

21 Kõnealuse seaduse artikli 17 lõike 2 kohaselt tähendab kirjandus-, draama-, muusika- või kunstiteose kopeerimine teose reprodutseerimist mis tahes materiaalses vormis. See hõlmab teose elektroonilist talletamist mis tahes kandjal.

22 1988. aasta seaduse artikli 50BA lõikes 1 on sätestatud, et kui arvutiprogrammi koopia õiguspärane kasutaja jälgib, uurib või katsetab arvutiprogrammi toimimist eesmärgiga selgitada välja programmi mõne elemendi aluseks olnud ideed ja põhimõtted, ei ole tegemist autoriõiguse rikkumisega juhul, kui ta teeb seda programmi laadimise, kuvamise, käivitamise, edastamise või salvestamise toimingu käigus, mille tegemiseks on tal õigus. Kõnealuse seaduse artikli 50BA lõikes 2 on täpsustatud, et kui toiming on lõike 1 alusel lubatud, ei oma tähtsust, kas lepingus on säte või tingimus, mille eesmärk on selle toimingu keelamine või piiramine.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

23 SAS Institute on äriühing, mis arendab analüütilist tarkvara. See äriühing on 35 aasta jooksul välja arendanud arvutiprogrammide integreeritud kogumi, mille abil saavad kasutajad teostada mitmesuguseid andmetöötlust ja analüüsi nõudvaid ülesandeid, eelkõige andmete statistilist analüüsi (edaspidi „SAS-süsteem”). SAS-süsteemi tuumikkomponent nimetusega „Base SAS” võimaldab kasutajatel kirjutada ja kasutada nende endi rakendusprogramme SAS-süsteemi kohandamiseks nii, et see nende andmeid (nn skripte) töötleks. Skripte kirjutatakse SAS-süsteemi oma programmeerimiskeeles (edaspidi „SAS-keel”).

24 WPL arvas, et leiduks potentsiaalne turg asendustarkvarale, millega oleks võimalik kasutada SAS-keeles kirjutatud rakendusprogramme. Seetõttu valmistas WPL „World Programming Systemi", mis oli mõeldud jäljendama SAS-i komponentide funktsionaalsust nii palju kui võimalik, eesmärgiga tagada samade sisendite kasutamisel samad väljundid (välja arvatud mõned väikesed erandid). Nii saaksid SAS-süsteemi kasutajad käitada „World Programming Systemis" skripte, mille nad on arendanud kasutamiseks SAS-süsteemis.

25 High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division täpsustab, et ei ole tõendatud, et seda tehes oli WPL-il juurdepääs SAS-i komponentide lähtekoodile, et ta kopeeris selle koodi teksti mis tahes osa või et ta kopeeris kõnealuse koodi tehnilise lahenduse mis tahes osa.

26 See kohus märgib ka, et kaks madalama astme kohut on teistes kohtuvaidlustes otsustanud, et kui autoriõiguse omaniku konkurent uurib programmi toimimist ja seejärel kirjutab ise programmi selle funktsioonide jäljendamiseks, ei ole tegemist arvutiprogrammi lähtekoodi puudutava autoriõiguse rikkumisega.

27 SAS Institute ei olnud selle lähenemisviisiga nõus ning esitas eelotsusetaotluse esitanud kohtule kaebuse. Peamiselt heidab ta WPL-ile ette seda, et:

— WPL on „World Programming Systemi" loomisel kopeerinud SAS Institute'i avaldatud SAS-süsteemi kasutusjuhendeid ning seega rikkunud autoriõigust SAS-i kasutusjuhenditele;

— seda tehes on WPL kaudselt kopeerinud arvutiprogramme, mis sisaldavad SAS-i komponente, ning seega rikkunud autoriõigust SAS-i komponentidele;

— WPL on kasutanud SAS-süsteemi versiooni nimetusega „Learning Edition" vastuolus selle versiooni litsentsis sisalduvate tingimustega, rikkudes seega nii sellega võetud kohustusi kui ka autoriõigust kõnealusele versioonile, ning

— WPL on rikkunud oma kasutusjuhendi koostamisel autoriõigust SAS-süsteemi kasutusjuhenditele.

28 Neil asjaoludel otsustas High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division kohtumenetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kui arvutiprogramm (edaspidi „esimene programm") on kirjandusteosena kaitstud autoriõigusega, siis kas [direktiivi 91/250] artikli 1 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et autoriõiguse omaniku konkurent, kellel puudub juurdepääs esimese programmi lähtekoodile nii otse kui ka näiteks sellise protsessi teel nagu objektkoodi dekompileerimine, ei riku autoriõigust esimesele programmile, kui ta loob teise programmi (edaspidi „teine programm"), milles korratakse esimese programmi funktsioone?

2. Kas mõni alljärgnev tegur mõjutab vastust esimesele küsimusele:

a) esimese programmi funktsionaalsuse laad ja/või ulatus;

b) esimese programmi autori poolt esimese programmi funktsionaalsuse väljatöötamisel rakendatud oskuste, otsuste ja töö laad ja/või ulatus;

c) teises programmis reprodutseeritud esimese programmi funktsionaalsuse üksikasjalikkuse tase;

d) see, kas teise programmi lähtekoodis on reprodutseeritud esimese programmi lähtekood suuremal määral, kui on rangelt vajalik selleks, et saavutada sama funktsionaalsus kui esimeses programmis?

3. Kui esimene programm tõlgendab ja täidab rakendusprogramme, mille on kirjutanud esimese programmi kasutajad esimese programmi autori väljatöötatud programmeerimiskeeles, mis sisaldab esimese programmi autori loodud või valitud märksõnu ja tema väljatöötatud süntaksit, siis kas [direktiivi 91/250] artikli 1 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et kui teine programm on kirjutatud selliste rakendusprogrammide tõlgendamiseks ja täitmiseks, kasutades samu märksõnu ja sama süntaksit, siis ei rikuta sellega autoriõigust esimesele programmile?

4. Kui esimene programm suudab lugeda või kirjutada kindla vorminguga andmefaile, mille on välja töötanud esimese programmi autor, siis kas [direktiivi 91/250] artikli 1 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et kui teine programm on koostatud samas vormingus andmefailide lugemiseks ja kirjutamiseks, siis ei rikuta sellega autoriõigust esimesele programmile?

5. Kas esimese, kolmanda ja neljanda küsimuse vastust mõjutab see, kas teise programmi autor lõi teise programmi:

   a) jälgides, uurides ja katsetades esimese programmi funktsioneerimist või

   b) lugedes esimese programmi autori koostatud ja avaldatud kasutusjuhendit, milles kirjeldatakse esimese programmi funktsioone (edaspidi „kasutusjuhend”), või

   c) tehes nii punktis a kui ka punktis b nimetatut?

6. Kui isikul on litsentsi alusel õigus kasutada esimese programmi koopiat, siis kas [direktiivi 91/250] artikli 5 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et litsentsisaajal on õigus ilma autoriõiguse omaniku loata programmi laadida, käivitada ja salvestada, et jälgida, katsetada või uurida esimese programmi funktsioneerimist, et teha kindlaks programmi elementide aluseks olevad ideed ja põhimõtted, juhul kui litsentsisaajal on litsentsi alusel lubatud esimest programmi laadida, käivitada ja salvestada, kui ta kasutab seda programmi teatavaks litsentsiga lubatud tegevuseks, kuid esimese programmi jälgimiseks, uurimiseks või katsetamiseks tehtud toimingud ei jää litsentsiga lubatud tegevuste raamesse?

7. Kas [direktiivi 91/250] artikli 5 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et esimese programmi funktsioneerimise jälgimise, katsetamise või uurimise eesmärgiks tuleb pidada esimese programmi elementide aluseks olevate ideede ja põhimõtete kindlaksmääramist, kui nimetatud toiminguid tehakse selleks, et:

   a) teha kindlaks esimese programmi toimimise viis, eeskätt kasutusjuhendis kirjeldamata üksikasjad, selleks et esimeses küsimuses osutatud viisil kirjutada […] teine programm;

   b) teha kindlaks, kuidas esimene programm tõlgendab ja täidab selles programmeerimiskeeles kirjutatud lauseid, mida see tõlgendab ja täidab (vt kolmas küsimus […]);

   c) teha kindlaks andmefailide vormingud, mida esimene programm loeb või kirjutab (vt neljas küsimus […]);

   d) võrrelda teise programmi jõudlust esimese programmi jõudlusega, et uurida nende jõudluses erinevuste põhjuseid ning parandada teise programmi jõudlust;

   e) katsetada paralleelselt esimest ja teist programmi, et võrrelda teise programmi väljatöötamise käigus nende kahe programmi väljundeid, eelkõige käivitades nii esimeses kui ka teises programmis samu testiskripte;

   f) teha kindlaks esimese programmi koostatud logifaili väljund, et saavutada samasugune või sarnase esitlusega logifail;

g) esimene programm väljastaks andmeid (täpsemalt Ühendriikide osariikide suunakoodide korrelatsiooniandmeid), et teha kindlaks, kas need vastavad kõnealuseid andmeid sisaldavatele ametlikele andmebaasidele, ning juhul kui see ei ole nii, siis programmeerida teine programm sellisel viisil, et samade sisendandmete puhul reageeriks see samamoodi kui esimene programm.

8. Kui kasutusjuhend on kirjandusteosena kaitstud autoriõigusega, siis kas [direktiivi 2001/29] artikli 2 punkti a tuleb tõlgendada nii, et teise programmi autor rikub autoriõigust kasutusjuhendile, kui ta reprodutseerib või olulises osas reprodutseerib teises programmis mõne järgmise kasutusjuhendis kirjeldatud aspekti:

a) esimeses programmis kasutatud statistiliste toimingute valik;

b) kasutusjuhendis nende toimingute kirjeldamiseks kasutatud matemaatilised valemid;

c) konkreetsed käsud või käskude kombinatsioonid, millega kõnealused toimingud aktiveeritakse;

d) suvandid, mille esimese programmi autor on eri käskude puhul ette näinud;

e) märksõnad ja süntaks, mille esimene programm ära tunneb;

f) vaikevalikud, mida esimese programmi autor otsustas kasutada juhul, kui kasutaja ei täpsusta teatavat käsku või suvandit;

g) iteratsioonide arv, mida esimene programm teostab teatavatel asjaoludel?

9. Kas [direktiivi 2001/29] artikli 2 punkti a tuleb tõlgendada nii, et teise programmi autor rikub autoriõigust kasutusjuhendile, kui ta teist programmi kirjeldavas kasutusjuhendis reprodutseerib või olulises osas reprodutseerib märksõnad ja süntaksi, mille esimene programm ära tunneb?”

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene kuni viies küsimus

29 Nende küsimustega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada saada, kas direktiivi 91/250 artikli 1 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et arvutiprogrammi funktsionaalsus ning arvutiprogrammis selle teatavate funktsioonide käitamiseks kasutatav programmeerimiskeel ja andmefailide vorming kujutavad endast selle programmi avaldumisvormi ning võivad seetõttu olla selle direktiivi alusel kaitstud arvutiprogramme puudutava autoriõigusega.

30 Vastavalt direktiivi 91/250 artikli 1 lõikele 1 kaitstakse arvutiprogramme autoriõigusega kui kirjandusteoseid Berni konventsiooni tähenduses.

31 Nimetatud artikli lõikes 2 on kaitse laiendatud arvutiprogrammi kõikidele avaldumisvormidele. Selles on siiski täpsustatud, et arvutiprogrammi kõigi elementide, sealhulgas selle liideste aluseks olevad ideed ja põhimõtted ei ole kaitstud autoriõigusega kõnealuse direktiivi alusel.

32 Sellega seoses on direktiivi 91/250 põhjenduses 14 kinnitatud, et vastavalt põhimõttele, et autoriõigusega on kaitstud ainult arvutiprogrammile antud kuju, ja kuivõrd loogika, algoritmide ja programmeerimiskeele puhul on tegemist ideede ja põhimõtetega, ei ole need ideed ja põhimõtted

selle direktiivi alusel kaitstud. Direktiivi põhjenduses 15 on märgitud, et liikmesriikide õigusnormide ja kohtupraktika kohaselt ja vastavalt rahvusvahelistele autoriõiguse-alastele konventsioonidele tuleb selliste ideede ja põhimõtete väljendumist kaitsta autoriõigusega.

33 Mis puutub rahvusvahelisse õigusesse, siis nii WIPO autoriõiguse lepingu artiklis 2 kui ka TRIPS-lepingu artikli 9 lõikes 2 on sätestatud, et autoriõiguse kaitse laieneb väljendustele, mitte ideedele, menetlustele, töömeetoditele või matemaatilistele mõistetele kui sellistele.

34 TRIPS-lepingu artikli 10 lõikes 1 on ette nähtud, et arvutiprogramme, kas lähtetekstina või objektkoodi näol, kaitstakse nagu kirjandusteoseid vastavalt Berni konventsioonile.

35 Euroopa Kohus tõlgendas ühes pärast käesolevas kohtuasjas eelotsusetaotluse esitamist tehtud otsuses direktiivi 91/250 artikli 1 lõiget 2 nii, et selle direktiiviga tagatud kaitse ese on arvutiprogramm kõigis selle avaldumisvormides, nagu lähte- ja objektkood, mis võimaldavad seda reprodutseerida erinevates programmeerimiskeeltes (22. detsembri 2010. aasta otsus kohtuasjas C-393/09: Bezpečnostní softwarová asociace, EKL 2010, lk I-13971, punkt 35).

36 Vastavalt direktiivi 91/250 põhjenduse 7 teisele lausele hõlmab mõiste „arvutiprogramm” ka programmi väljatöötamisele eelnevat projekteerimist tingimusel, et ettevalmistav töö on oma olemuselt niisugune, et selle tulemuseks võib hilisemas etapis olla arvutiprogramm.

37 Seega hõlmab direktiiviga 91/250 ette nähtud kaitse ese kõiki arvutiprogrammi avaldumisvorme ning ka programmi projekteerimist, kui selle tulemusena asjaomane programm hiljem vastavalt kas reprodutseeritakse või töötatakse välja (eespool viidatud kohtuotsus Bezpečnostní softwarová asociace, punkt 37).

38 Euroopa Kohus järeldas sellest, et arvutiprogrammi lähte- ja objektkood on selle avaldumisvormid, mis väärivad järelikult arvutiprogramme puudutava autoriõiguse kaitset direktiivi 91/250 artikli 1 lõike 2 alusel. Seevastu graafilise kasutajaliidese kohta otsustas Euroopa Kohus, et niisugune liides ei võimalda arvutiprogrammi reprodutseerida, vaid tegemist on lihtsalt selle programmi elemendiga, mille abil saavad kasutajad programmi võimalusi kasutada (eespool viidatud kohtuotsus Bezpečnostní softwarová asociace, punktid 34 ja 41).

39 Nende kaalutluste põhjal tuleb tõdeda, et mis puutub arvutiprogrammi elementidesse, mille kohta on esitatud esimesed viis küsimust, siis arvutiprogrammi funktsionaalsus ega arvutiprogrammis selle teatavate funktsioonide käitamiseks kasutatav programmeerimiskeel ja andmefailide vorming ei kujuta endast selle programmi avaldumisvormi direktiivi 91/250 artikli 1 lõike 2 tähenduses.

40 Nimelt, nagu nendib kohtujurist oma ettepaneku punktis 57, kui nõustuda sellega, et teatava arvutiprogrammi üks funktsioon võib iseenesest olla autoriõigusega kaitstud, siis võimaldaks see monopoliseerida ideid ning seega takistada tehnika progressi ja tööstuse arengut.

41 Peale selle on direktiivi 91/250 ettepaneku (KOM(88) 816) seletuskirja punktis 3.7 märgitud, et arvutiprogrammide autoriõigusega kaitsmise peamine eelis seisneb selles, et see hõlmab üksnes teose individuaalset väljendust ning jätab seega teistele autoritele vajaliku vabaduse luua sarnaseid või isegi samaseid programme, tingimusel, et nad esimest programmi ei kopeeri.

42 Programmeerimiskeele ja andmefailide vormingu puhul, mida kasutatakse arvutiprogrammis selleks, et tõlgendada ja käitada kasutajate kirjutatud rakendusprogramme ning lugeda ja kirjutada andmeid kindla vorminguga andmefailis, on tegemist selle programmi elementidega, mille abil saavad kasutajad programmi teatavaid võimalusi kasutada.

43 Selles kontekstis on oluline täpsustada, et kui kolmas isik hangiks selle osa lähte- või objektkoodist, mis puudutab arvutiprogrammis kasutatavat programmeerimiskeelt või andmefailide vormingut, ja kui ta looks selle koodi abil sarnaseid elemente oma arvutiprogrammis, kujutaks see endast osalist reprodutseerimist direktiivi 91/250 artikli 4 punkti a tähenduses.

44 Nagu aga tuleneb eelotsusetaotlusest, ei olnud WPL-il juurdepääsu SAS Institute'i programmi lähtekoodile ja ta ei dekompileerinud selle programmi objektkoodi. WPL reprodutseeris SAS Institute'i programmi funktsionaalsuse selle toimimist jälgides, katsetades ja uurides ning kasutas selleks sama programmeerimiskeelt ning andmefailide vormingut.

45 Lisaks tuleb märkida, et käesoleva kohtuotsuse punktis 39 tõdetu ei mõjuta võimalust, et SAS Institute'i programmeerimiskeel ja andmefailide vorming on direktiivi 2001/29 alusel teostena autoriõigusega kaitstud, kui tegemist on nende autori enda intellektuaalse loominguga (vt eespool viidatud kohtuotsus Bezpečnostní softwarová asociace, punktid 44–46).

46 Järelikult tuleb esimesele kuni viiendale küsimusele vastata, et direktiivi 91/250 artikli 1 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et arvutiprogrammi funktsionaalsus ega arvutiprogrammis selle teatavate funktsioonide käitamiseks kasutatav programmeerimiskeel ja andmefailide vorming ei kujuta endast selle programmi avaldumisvormi ega ole seetõttu selle direktiivi alusel kaitstud arvutiprogramme puudutava autoriõigusega.

Kuues ja seitsmes küsimus

47 Nende küsimustega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 91/250 artikli 5 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et litsentsi alusel arvutiprogrammi koopia saanud isik võib ilma seda programmi puudutava autoriõiguse omaniku loata jälgida, uurida või katsetada programmi funktsioneerimist, et teha kindlaks programmi mis tahes elemendi aluseks olevad ideed ja põhimõtted, kui ta teeb litsentsiga lubatud tegevuste raamesse jäävaid toiminguid eesmärgil, mis väljub litsentsis määratletud piiridest.

48 Eelotsusetaotlusest nähtub, et põhikohtuasjas ostis WPL õiguspäraselt SAS Institute'i programmi õppeversiooni koopiad, mis tarniti läbiklikkimist nõudva (*click-through*) litsentsiga, mille kohaselt pidi ostja enne tarkvara kasutamist nõustuma litsentsitingimustega. Litsentsitingimuste kohaselt kaasnes litsentsiga tootmise keeld. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul kasutas WPL neid SAS Institute'i programmi õppeversiooni koopiaid selliste toimingute tegemiseks, mis väljuvad kõnealuse litsentsiga lubatust.

49 Seetõttu tekkis sellel kohtul küsimus, kas arvutiprogrammi funktsioneerimise uurimise või jälgimise eesmärk mõjutab litsentsi omandanud isiku võimalust tugineda direktiivi 91/250 artikli 5 lõike 3 erandile.

50 Kõnealuse sätte sõnastuse põhjal tuleb järeldada, et esiteks on litsentsisaajal õigus jälgida, uurida või katsetada arvutiprogrammi funktsioneerimist, et teha kindlaks programmi elementide aluseks olevad ideed ja põhimõtted.

51 Sellega seoses on direktiivi 91/250 artikli 5 lõike 3 eesmärk tagada, et autoriõiguse omanik ei kaitseks litsentsilepinguga arvutiprogrammi mis tahes elementide aluseks olevaid ideid ja põhimõtteid.

52 Nii järgib kõnealune säte direktiivi 91/250 artikli 1 lõikes 2 kehtestatud aluspõhimõtet, et direktiivis ette nähtud kaitset kohaldatakse arvutiprogrammi kõigi avaldumisvormide suhtes ja et arvutiprogrammi mis tahes elementide aluseks olevad ideed ja põhimõtted ei ole kaitstud autoriõigusega selle direktiivi alusel.

53 Direktiivi 91/250 artikli 9 lõikes 1 on veel lisatud, et kõik lepingutingimused, mis on vastuolus artikli 5 lõigetes 2 ja 3 sätestatud eranditega, on õigustühised.

54 Teiseks võib litsentsisaaja vastavalt selle artikli 5 lõikele 3 teha kindlaks programmi mis tahes elemendi aluseks olevad ideed ja põhimõtted, kui ta teeb seda nende programmi laadimise, kuvamise, käivitamise, edastamise või salvestamise toimingute käigus, mille teostamise õigus tal on.

55 Järelikult võib neid ideid ja põhimõtteid kindlaks teha litsentsi alusel lubatud toimingutega.

56 Pealegi on direktiivi 91/250 põhjenduses 18 selgitatud, et kui isikul on õigus kasutada arvutiprogrammi, ei tohi teda takistada tegemast toiminguid, mis on vajalikud selleks, et jälgida, uurida või katsetada programmi toimimist, tingimusel et sellised toimingud ei piira programmi puudutavat autoriõigust.

57 Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 95 märgib, on sel puhul tegemist toimingutega, millele on osutatud direktiivi 91/250 artikli 4 punktides a ja b, kusjuures selles artiklis on määratletud õiguste omaniku ainuõigused toiminguid teha või lubada, ning direktiivi artikli 5 lõikes 1, kusjuures see artikkel käsitleb toiminguid, mis on vajalikud selleks, et arvutiprogrammi õiguspäraselt omandanud isik saaks seda vastavalt selle otstarbele kasutada, kaasa arvatud selle vigade parandamiseks.

58 Nimelt on direktiivi 91/250 põhjenduses 17 viimati mainitu kohta täpsustatud, et selliseks kasutamiseks vajalikku laadimist ja käivitamist ei või lepinguga keelata.

59 Sellest tulenevalt ei või arvutiprogrammi puudutavate autoriõiguste omanik litsentsilepingule tuginedes takistada litsentsisaajat tegemast kindlaks programmi mis tahes elemendi aluseks olevad ideid ja põhimõtteid, kui litsentsisaaja teeb toiminguid, milleks tal on litsentsi alusel õigus, ning arvutiprogrammi kasutamiseks vajalikke laadimis- ja käivitamistoiminguid, tingimusel et sellised toimingud ei piira programmi puudutavate autoriõiguste omaniku ainuõigust.

60 Viimati nimetatud tingimuse kohta on direktiivi 91/250 artikli 6 – mis käsitleb dekompileerimist – lõike 2 punktis c nimelt täpsustatud, et see ei õigusta selle sätete kohaldamisel saadud teabe kasutamist oma väljundilt märkimisväärselt sarnase arvutiprogrammi väljatöötamiseks, tootmiseks või turustamiseks ega muudeks autoriõigusi rikkuvateks toiminguteks.

61 Seega on tähtis märkida, et arvutiprogrammi puudutavat autoriõigust ei ole rikutud, kui litsentsi õiguspäraselt saanud isikul puudus juurdepääs litsentsi esemeks oleva arvutiprogrammi lähtekoodile ning ta piirdus selle programmi jälgimise, uurimise ja katsetamisega, eesmärgiga reprodutseerida selle funktsionaalsus teises programmis nagu käesoleval juhul.

62 Neil asjaoludel tuleb kuuendale ja seitsmendale küsimusele vastata, et direktiivi 91/250 artikli 5 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et litsentsi alusel arvutiprogrammi koopia saanud isik võib ilma seda programmi puudutava autoriõiguse omaniku loata jälgida, uurida või katsetada programmi funktsioneerimist, et teha kindlaks programmi mis tahes elemendi aluseks olevad ideed ja põhimõtted, kui ta teeb litsentsiga lubatud tegevuste raamesse jäävaid toiminguid ning programmi kasutamiseks vajalikke laadimis- ja käivitamistoiminguid, tingimusel et sellised toimingud ei piira programmi puudutava autoriõiguse omaniku ainuõigust.

Kaheksas ja üheksas küsimus

63 Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib nende küsimustega sisuliselt teada, kas direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a tuleb tõlgendada nii, et see, kui arvutiprogrammis või kasutusjuhendis reprodutseeritakse teatavaid elemente, mis on kirjeldatud teise arvutiprogrammi kasutusjuhendis, mis on autoriõigusega kaitstud, kujutab endast viimati nimetatud kasutusjuhendit puudutava autoriõiguse rikkumist.

64 Eelotsusetaotlusest tuleneb, et SAS Institute'i arvutiprogrammi kasutusjuhend on direktiivi 2001/29 tähenduses kaitstud kirjandusteos.

65 Euroopa Kohus on varem otsustanud, et teose erinevad osad jäävad direktiivi 2001/29 artikli 2 punktis a sätestatud kaitse alla tingimusel, et need sisaldavad teatavaid elemente, mis on selle teose autori enda intellektuaalne looming (16. juuli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-5/08: Infopaq International, EKL 2009, lk I-6569, punkt 39).

66 Käesoleval juhul koosnevad märksõnad, süntaks, käsud ja käsukombinatsioonid, suvandid, vaikevalikud ning iteratsioonid sõnadest, arvudest ja matemaatilistest mõistetest, mis eraldi võetuna ei ole iseenesest arvutiprogrammi autori enda intellektuaalne looming.

67 Alles nende sõnade, arvude ja matemaatiliste mõistete valik, asetus ja kombineerimine võimaldab autoril väljendada oma loomevõimet algupäraselt ja aitab tal jõuda tulemuseni – arvutiprogrammi kasutusjuhendini, mis kujutab endast intellektuaalset loomingut (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Infopaq International, punkt 45).

68 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on kontrollida, kas nende elementide reprodutseerimine on põhikohtuasjas käsitletava arvutiprogrammi kasutusjuhendi autori enda intellektuaalse loomingu väljenduse reprodutseerimine.

69 Sellega seoses peab direktiivil 2001/29 põhinev arvutiprogrammi kasutusjuhendi elementide reprodutseerimise kontroll olema sama olenemata sellest, kas tegemist on teise programmi loomise või teise programmi kasutusjuhendi koostamisega.

70 Järelikult, võttes arvesse eeltoodud kaalutlusi, tuleb kaheksandale ja üheksandale küsimusele vastata, et direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a tuleb tõlgendada nii, et see, kui arvutiprogrammis või selle programmi kasutusjuhendis reprodutseeritakse teatavaid elemente, mis on kirjeldatud teise arvutiprogrammi kasutusjuhendis, mis on autoriõigusega kaitstud, kujutab endast viimati nimetatud kasutusjuhendit puudutava autoriõiguse rikkumist, kui nende elementide reprodutseerimine on autoriõigusega kaitstud arvutiprogrammi kasutusjuhendi autori enda intellektuaalse loomingu väljendus, mida peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus.

Kohtukulud

71 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

1. **Nõukogu 14. mai 1991. aasta direktiivi 91/250/EMÜ arvutiprogrammide õiguskaitse kohta artikli 1 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et arvutiprogrammi funktsionaalsus ega arvutiprogrammis selle teatavate funktsioonide käitamiseks kasutatav programmeerimiskeel ja andmefailide vorming ei kujuta endast selle programmi avaldumisvormi ega ole seetõttu selle direktiivi alusel kaitstud arvutiprogramme puudutava autoriõigusega.**

2. **Direktiivi 91/250 artikli 5 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et litsentsi alusel arvutiprogrammi koopia saanud isik võib ilma seda programmi puudutava autoriõiguse omaniku loata jälgida, uurida või katsetada programmi funktsioneerimist, et teha kindlaks programmi mis tahes elemendi aluseks olevad ideed ja põhimõtted, kui ta teeb litsentsiga lubatud tegevuste**

raamesse jäävaid toiminguid ning programmi kasutamiseks vajalikke laadimis- ja käivitamistoiminguid, tingimusel et sellised toimingud ei piira programmi puudutava autoriõiguse omaniku ainuõigust.

3. **Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas artikli 2 punkti a tuleb tõlgendada nii, et see, kui arvutiprogrammis või kasutusjuhendis reprodutseeritakse teatavaid elemente, mis on kirjeldatud teise arvutiprogrammi kasutusjuhendis, mis on autoriõigusega kaitstud, kujutab endast viimati nimetatud kasutusjuhendit puudutava autoriõiguse rikkumist, kui nende elementide reprodutseerimine on autoriõigusega kaitstud arvutiprogrammi kasutusjuhendi autori enda intellektuaalse loomingu väljendus, mida peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus.**

Allkirjad